

Yttrande över promemorian Ökat statligt inflytande över statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående promemoria och vill härmed framföra följande.

Sammanfattning

Folkbildningsrådets uppfattning är att det saknas tillräcklig grund för förslaget i föreliggande promemoria och anser att frågan bör utredas i enlighet med direktiven till Folkbildningsutredningen. Folkbildningsrådet ställer sig därmed inte bakom förslaget.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Frågan bör hanteras av Folkbildningsutredningen

I promemorian föreslås en ändring i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde med avsikten att det ska vara staten, och inte Folkbildningsrådet, som ska besluta hur stor del av statsbidraget till folkbildningen som ska gå till dels folkhögskolor, dels studieförbund. En motsvarande ändring föreslås i förordningen om statsbidrag till folkbildningen.

Som också konstateras i promemorian innebär förslaget en ändring i den självförvaltningsmodell som sedan 1991 gäller för fördelningen av statsbidraget till folkbildningen och en inskränkning i den självständighet som råder avseende beslut om fördelning av bidraget som följer med den

modellen. Folkhögskolor och studieförbund, som är en del av det civila samhället, är representerade i Folkbildningsrådets representantskap och har därmed möjlighet till inflytande över de beslut om fördelning av statsbidraget som Folkbildningsrådet fattar. Representantskapet har valt att tillsätta en styrelse som självständigt beslutar om statsbidragen. Det är dock grundläggande i självförvaltningsmodellen att folkbildningens organisationer har fått ansvar för fördelningen, vilket påverkas om Folkbildningsrådet inte längre ska besluta om hur stor del av bidraget som ska gå till folkhögskolor respektive studieförbund.

Regeringen tillsatte i juni 2022 en utredning som tagit sig namnet Folkbildningsutredningen. Av utredningens direktiv framgår att en särskild utredare ska föreslå de ändringar som krävs avseende statens stöd till folkbildningen för att säkerställa att folkbildningen styrs effektivt. Förslagen från utredningen ska syfta till att säkerställa en ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av folkbildningen samt ge folkbildningen de bästa förutsättningar att verka framöver.

I utredningens direktiv konstateras bland annat att regeringen inte närmare styr över hur stor del av statsbidraget som ska fördelas till folkhögskolor respektive studieförbund och att nuvarande modell för fördelning av statsbidrag till folkbildningen innebär en begränsad styrning av bidraget och dess användning från statens sida. Det finns därför, enligt utredningsdirektiven, anledning att se över om regeringen i ökad utsträckning bör styra statsbidraget till studieförbund och folkhögskolor. En del av utredningens uppdrag är således att analysera om nuvarande modell för styrning och fördelning av statsbidraget till folkbildningen är ändamålsenlig och bör behållas, eller om det finns behov av en förändrad modell. Om utredaren kommer fram till att nuvarande modell bör behållas ska utredaren se över om regeringen i större utsträckning bör styra statsbidraget till folkhögskolor och studieförbund.

Folkbildningsrådet finner det anmärkningsvärt om regeringen genom detta förslag väljer att föregå utredningen. Ett så här ingripande lagförslag måste rimligen föregås av en gedigen och genomarbetad utredning. Att rycka denna grundläggande fråga ur det sammanhang utredningsdirektiven utgör riskerar att allvarligt försvåra utredningens möjligheter att lämna ett betänkande med förslag som uppfyller syftet; att säkerställa en

ändamålsenlig styrning, uppföljning och kontroll av folkbildningen samt ge folkbildningen de bästa förutsättningar att verka framöver.

Folkbildningsrådet kan inte se att det av promemorian framgår någon anledning till att gå vidare med förslaget, utan anser att utredningen bör hantera frågan i enlighet med direktiven.

Folkbildningsrådet vill även i sammanhanget reda ut några missvisande påståenden som tycks ligga till grund för förslaget i promemorian.

Olikheter mellan folkhögskolor och studieförbund motiverar inte ökad statlig styrning

I promemorian hänvisas till Folkbildningsrådets Budgetunderlag 2024–2026 där vi redogör för folkhögskolornas respektive studieförbundens ekonomiska situation i nuläget. Att basera ett så långtgående förslag, som en inskränkning av Folkbildningsrådets uppdrag att fördela statsbidraget, på folkhögskolornas och studieförbundens olika ekonomiska utfall efter pandemin är enligt Folkbildningsrådet att dra förhastade slutsatser. I ett längre perspektiv har inte folkhögskolorna haft en sämre ekonomisk situation än studieförbunden och hur framtiden utvecklar sig, nu när pandemin är över, går inte att förutse.

Regeringens intresse av att stödja folkhögskolorna har genom åren lett till olika riktade satsningar, som på senare år varit fullfinansierade, det vill säga med kompensation för att regionerna inte stöder dessa satsningar ekonomiskt. Samtidigt har studieförbunden berörts endast av några mindre riktade satsningar. I samfinansieringsmodellen mellan stat, region och kommun har studieförbunden under lång tid i praktiken fått minskade resurser genom att alla tre parter, och särskilt kommunerna, inte räknat upp eller utökat anslagen. Såväl studieförbund som folkhögskolor har behov av uppräknade anslag.

I promemorian påstås vidare att folkhögskolorna har kommit att spela en allt större roll för kompetensförsörjning inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken, medan studieförbundens roll och verksamheter i det civila samhället ligger fast. Här vill Folkbildningsrådet framhålla att studieförbunden inte alls är inaktiva inom arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Studieförbunden genomför en stor mängd utbildningar

i form av studiecirklar i bland annat språk och samhällskunskap. Deltagarundersökningar har visat att deltagande i studiecirklar har direkt bäring på deltagarnas yrkesliv. Staten har gjort ett antal riktade satsningar för studieförbunden kring att stärka människors möjligheter på arbetsmarknaden. Studieförbunden efterfrågar dessutom fler sådana satsningar och bedömer att de har kompetens och erfarenhet för detta. I det nya statsbidragssystem för studieförbunden som beslutats av Folkbildningsrådet finns delar som ytterligare stärker studieförbundens förmåga att verka arbetsmarknadspolitiskt.

Folkbildningsrådets fördelning av statsbidraget är varken konstant eller godtycklig

I promemorian framhålls som skäl för förslaget att fördelningssystemet är ett trubbigt instrument för styrning och fördelning av bidrag, då staten är hänvisad till att utgå från folkbildningen som en helhet och inte kan ta hänsyn till verksamheternas behov vid det aktuella tillfället. Ett argument som framförs i promemorian för en ändrad ordning är att Folkbildningsrådet valt att fördela statsbidraget jämnt mellan folkhögskolor och studieförbund över tid. Detta påstående stämmer inte med verkligheten. Fördelningen har inte varit konstant och är inte på något sätt godtycklig. Vid införandet av målstyrningssystemet 1991 gjordes en beräkning av vad studieförbund respektive folkhögskolor haft i statsbidrag under föregående period och därmed konstruerades en fördelningsnyckel. Denna fördelningsnyckel har sedan dess ändrats flera gånger till folkhögskolornas fördel, i samband med att tillfälliga statliga satsningar på folkhögskolorna har permanentats. Folkhögskolornas andel har ändrats från cirka 42 procent till cirka 49 procent.

Detta visar att det inom ramen för rådande självförvaltningsmodell finns verktyg för att styra medel mellan folkhögskolor och studieförbund, baserat på bland annat statens olika riktade satsningar. Folkbildningsrådet kan också på andra grunder ändra fördelningsnyckeln, och det finns särskilda riktlinjer för detta. Där anges att

Fördelningsnyckeln prövas och en beredningsgrupp tillsätts (om ej annat anges) med anledning av:

- *Förordning 1991:977 om statsbidrag till folkbildningen (ändrad SFS 2006:1499) upphör eller ändras.*
- *Regeringen anger stora principiella förändringar i riktlinjerna eller Riksdagen beslutar om förändrade förutsättningar.*
- *Verksamhet som bedrivits med stöd av specialdestinerade medel tillförs ovillkorat Anslag 14:1, d v s inga direktiv avseende användningen.*
- *Kraftigt förändrad verksamhetsutveckling, t. e.x ett minskat antal folkhögskolor eller studieförbund.*

Det saknas grund för ökad statlig styrning

Mot bakgrund av de ovan redovisade bristerna i argumentationen har Folkbildningsrådet svårt att se att det påstådda behovet av utökad statlig styrning föreligger och anser därmed att det saknas tillräcklig grund för förslaget. Regeringen har dessutom redan idag möjlighet att styra vilka villkor som ska gälla för statsbidraget genom årliga regleringsbrev och riktlinjer för Folkbildningsrådet.

Avslutningsvis vill Folkbildningsrådet framhålla vikten av att Folkbildningsutredningen ges de allra bästa förutsättningarna för att kunna redovisa genomarbetade förslag som i sin tur kan ge folkbildningen de bästa förutsättningarna att verka framöver.

Folkbildningsrådets yttrande har diskuterats vid styrelsemötet den 29 maj 2023, varvid styrelsen beslutade att uppdra åt generalsekreteraren att med ledning av styrelsens diskussion färdigställa remissvaret.

För Folkbildningsrådet

Maria Graner
Generalsekreterare